मैत्रावरुणर्वसिष्ठः।इन्द्रः। त्रिष्टुप्।

असावि देवं गोऋजीकमन्धो न्यस्मिन्निन्द्रो जनुषेमुवोच।
बोधामसि त्वा हर्यश्व यज्ञैर्बोधा नः स्तोममन्धसो मदेषु॥ ७.०२१.०१

देवम्- दिव्यः। गोऋजीकम्- चिद्रश्मिमिश्रितः। अन्धः- रसः। असावि- निष्पादितः। अस्मिन्- एतस्मिन् रसे। इन्द्रः। जनुषा- निसर्गेण। उवोच- सङ्गतो भवति। हर्यश्व- प्राणाश्वसम्पन्न। त्वा- भवन्तम्। यज्ञैः- दानैः पूजाभिः सङ्गतिकरणैः। बोधामसि- बोधयामः। अन्धसो मदेषु- रसतृप्तौ। नः- अस्माकम्। स्तोमम्- मन्त्रम्। बोध- बुद्ध्यस्व ॥१॥

प्र यन्ति यज्ञं विपयन्ति बर्हिः सोममादो विदथे दुध्रवाचः।
न्यु भ्रियन्ते यशसो गृभादा दूरउपब्दो वृषणो नृषाचः॥ ७.०२१.०२

यज्ञम्। प्र यन्ति- यष्टारः प्रकर्षेण गच्छन्ति। बर्हिः- दर्भासनम्। विपयन्ति- स्तृणन्ति। सोममादः- रसनिष्पादिकाः। विदथे- यज्ञे। दुध्रवाचः- दुर्धरमन्त्रवाचो भवन्ति। नृषाचः- नृसङ्गताः। वृषणः- वर्षकाः। दूरउपब्दः- दूरशब्दाः। यशसः- यशस्विनः। गृभात्- गृहात्। नि भियन्ते- ध्रियन्ते ॥२॥

त्वमिन्द्र स्रवितवा अपस्कः परिष्ठिता अहिना शूर पूर्वीः।
त्वद्वावक्रे रथ्यो३ न धेना रेजन्ते विश्वा कृत्रिमाणि भीषा॥ ७.०२१.०३

शूर- समर्थ। इन्द्र। अहिना- आवरणेन वृत्रेण। परिष्ठिताः- आक्रान्ताः। पूर्वीः- प्राचीनाः। अपः- मूलशक्तिधाराः। स्रवितवै- स्रवितुम्। कः- अकरोः। धेनाः- नद्यो मूलशक्तिधाराः। रथ्यः- रथाः। न- इव। त्वत्- त्वत्तः। वावक्रे- निर्गच्छन्ति। भीषा- भीत्या। विश्वा- सर्वाणि। कृत्रिमाणि। रेजन्ते- कम्पन्ते ॥३॥

भीमो विवेषायुधेभिरेषामपांसि विश्वा नर्याणि विद्वान्।

Dr. Rangani
WEBOLIM

इन्द्रः पुरो जर्हृषाणो वि दूधोद्वि वज्रहस्तो महिना जघान॥ ७.०२१.०४

भीमः- भयङ्कर इन्द्रः। आयुधेभिः- स्वप्रहरणैः। एषाम्- एतेषु। विश्वा- सर्वाणि। नर्याणि- नरहितानि। अपांसि- कर्माणि। विद्वान्- जानन्। विवेष- आविवेश। इन्द्रः। पुरः- तेषां पुरतः। जर्हृषानः- हृष्यन्। वि दूधोत्- अकम्पयत्। वज्रहस्तः- वज्रबाहुः। महिना- स्वमाहात्म्येन। वि- विशेषेण। जघान- रक्षांस्यहनत्॥४॥

न यातव इन्द्र जूजुवुर्नो न वन्दना शविष्ठ वेद्याभिः।

स शर्धदर्यो विषुणस्य जन्तोर्मा शिश्नदेवा अपि गुर्ऋतं नः॥ ७.०२१.०५

इन्द्र। यातवः- यातुधानाः। न। जूजुवुः- पृथक्कुर्वन्तु। शविष्ठ- बलिष्ठ। वन्दना- रक्षांसि। वेद्याभिः- वेद्याभ्यः प्रजाभ्यः। न। जूजुवुः- पृथक्कुर्वन्तु। सः। अर्यः- आर्यशीलः। विषुणस्य- विषमस्य। जन्तोः शासने। शर्धत्- उत्सहेत। शिश्नदेवाः- अत्यन्तकामुकाः। अब्रह्मचर्या इति यास्कः। नः- अस्माकम्। ऋतम्- प्रकृतिनियतिभूतसत्यम्। मा। अपि गुः- अपिगमन्॥५॥

अभि क्रत्वेन्द्र भूरध ज्मन्न ते विव्यङ्महिमानं रजांसि।

स्वेना हि वृत्रं शवसा जघन्थ न शत्रुरन्तं विविदद्युधा ते॥ ७.०२१.०६

इन्द्र। क्रत्वा- स्वसङ्कल्पेन। ज्मन्- पृथिव्यां वर्तमानान्। अभि भूः। ते- तव। महिमानम्- माहात्म्यम्। रजांसि- लोकाः। न। विव्यक्- व्याप्नुवन्ति। स्वेन शवसा- स्वकीयबलेन। वृत्रम्- आवरणम्। जघन्थ- बाधितवान्। हि- खलु। शत्रुः- रिपुः। युधा- युद्धेन। ते- तव। अन्तम्। न। विविदत्- ज्ञातवान्॥६॥

देवाश्चित्ते असुर्याय पूर्वेऽनु क्षत्राय ममिरे सहांसि।

इन्द्रो मघानि दयते विषह्येन्द्रं वाजस्य जोहुवन्त सातौ॥ ७.०२१.०७

Dr. Ranganji

WEBOLIM

पूर्वे- पुराणाः। देवाः। चित्- च। ते- तव। असुर्याय- बलपूर्णाय। क्षत्राय। सहांसि- स्वबलानि। मनु ममिरे- कृतवन्तः। विषह्य- वृत्राण्यभिभूय। इन्द्रः। मघानि- सम्पदः। दयते- यच्छति। वाजस्य सातौ- धनलब्धये। इन्द्रम्। जोहुवन्त- यजमाना आह्वयन्ति ॥७॥

कीरिश्चिद्धि त्वामवसे जुहावेशानमिन्द्र सौभगस्य भूरेः।
अवो बभूथ शतमूते अस्मे अभिक्षत्तुस्त्वावतो वरूता॥ ७.०२१.०८

इन्द्र- परमेश्वर। भूरेः- प्रभूतस्य। सौभगस्य- सौभाग्यस्य। ईशानम्- स्वामिनम्। त्वाम्। अवसे- रक्षायै। कीरिः- कीर्तयिता। चित्- च। हि- खलु। जुहाव- आह्वयति। शतमूते- प्रभूतरक्षासम्पन्न। अस्मे- अस्मभ्यम्। अवः- रक्षा। बभूथ- अभवः। त्वावतः- त्वत्सदृशस्य। अभिक्षत्तुः- शत्रोर्हिंसकस्य। वरूता- वारयिता भव ॥८॥

सखायस्त इन्द्र विश्वह स्याम नमोवृधासो महिना तरुत्र।
वन्वन्तु स्मा तेऽवसा समीके३ऽभीतिमर्यो वनुषां शवांसि॥ ७.०२१.०९

इन्द्र। विश्वह- सर्वदा। ते- तव। सखायः- मित्राणि। स्याम- भवेम। तरुत्र- तारक। महिना- माहात्म्येन। नमोवृधासः- त्वत्प्रणामवर्धका भवेम। ते- तव। अवसा- रक्षया। समीके- समरे। अर्यः- अरेः। अभीतिम्- अभिगमनम्। वनुषाम्- हिंसकानाम्। शवांसि- बलानि। वन्वन्तु- यजमाना हिंसन्तु ॥९॥

स न इन्द्र त्वयताया इषे धास्त्मना च ये मघवानो जुनन्ति।
वस्वी षु ते जरित्रे अस्तु शक्तिर्यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः॥ ७.०२१.१०

पूर्वं व्याख्यातम् (७.०२०.१०) ॥१०॥

Dr. Rangani

WEBOLIM